

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Департаменту військової освіти і науки
Міністерства оборони України
Володимир МІРНЕНКО
2022 року

ПРОГРАМА

курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників, які проводять
початкову загальновійськову підготовку

м. Київ 2022

ЗМІСТ

I. ЦІЛЬОВА НАСТАНОВА	4
II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ	6
III. РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА НАВЧАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ (ПРЕДМЕТАМИ НАВЧАННЯ)	8
IV. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	9
V. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	12
VI. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	13

I. ЦІЛЬОВА НАСТАНОВА

Підготовка педагогічних працівників здійснюється з метою науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів предмету “Захист України”, розвитку професійних компетентностей, формування їх готовності до якісного викладання курсу за новою програмою та дій в умовах гібридного та інформаційного протистояння, надзвичайних ситуацій військового, природного та техногенного характеру. Активізації військово-патріотичного виховання відповідно до запитів громадянського суспільства, державних установ та закладів освіти, задоволення освітніх потреб споживачів освітніх послуг.

Головні завдання курсу:

Знати:

- суспільно-політичну обстановку в Україні;
- роль і місце Збройних Сил України у відновленні територіальної цілісності держави;
- основні положення Статутів Збройних Сил України, форми та методи роботи командира щодо підтримання внутрішнього порядку та військової дисципліни у підрозділі;
- основні положення Стройового статуту Збройних Сил України, форми організації та методи проведення занять зі стройової підготовки;
- бойові можливості і загальну будову стрілецької зброї, боєприпасів, гранат, основи і правила стрільби, заходи безпеки при користуванні зброєю;

можливості видів збройних сил, ведення бойових дій;

прийоми орієнтування на місцевості без карти;

класифікація вибухонебезпечних предметів (саморобних вибухових пристроїв), заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами;

основні вимоги щодо безпеки під час застосування противником зброї масового ураження, характеристики найпоширеніших хімічно небезпечних речовин, бактеріологічних (біологічних) боеприпасів, ядерної та нейтронної зброї, звичайних засобів ураження;

будову, призначення і правила користування засобами індивідуального та групового захисту від отруйних речовин, сильнодіючих отрут, радіаційних речовин і бактеріологічних засобів ураження;

ознаки клінічної та біологічної смерті, порядок проведення первинного огляду постраждалого, пораненого, склад та властивості індивідуального медичного оснащення військовослужбовця (в тому числі стандарту НАТО).

Уміти:

організовувати навчальний процес з предмета “Захист України”, застосовувати інноваційні методи, форми, прийоми навчання;

володіти мовною базою, оперуючи якою можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику;

характеризувати та вміти діяти під час надзвичайних ситуацій природного, суспільно-політичного й громадського характеру;

дотримуватись правил безпечної поведінки під час виникнення надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами;

виконувати і застосовувати вимоги статутів Збройних Сил України у повсякденному житті;

чітко і правильно виконувати всі стройові прийоми та дії на заняттях і в повсякденному житті; правильно діяти в строю в складі відділення, взводу і керувати ними, організовувати та методично правильно проводити заняття зі стройової підготовки;

готувати зброю до стрільби і утримувати її в постійній бойовій готовності, виконувати прийоми і правила стрільби, нормативи згідно з вимогами програми, дотримуватися заходів безпеки при користуванні зброєю;

виконувати прийоми та способи дій солдата на полі бою, пересуватися на полі бою;

визначати своє місце перебування; орієнтується на місцевості без карти, рухається за азимутами;

виконувати правила особистої і групової безпеки під час стихійних лих, військових дій із застосуванням противником зброї масового ураження, діяти в зонах радіаційного зараження, осередках бактеріологічного та хімічного ураження;

визначати життєві показники; оцінювати стан постраждалого за життєвими ознаками, транспортувати постраждалого, переміщувати пораненого на полі бою (одним, двома бійцями, з використанням підручних засобів), використовувати для рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, засоби, які вміщуються в індивідуальній аптечці.

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

1. Навчання на курсах підготовки з підвищення кваліфікації для педагогічних працівників організується на базі вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти з терміном один тиждень.

Загальний бюджет часу навчальних занять складає 30 годин, навчальні заняття планують по 6 годин на день під керівництвом викладача. Тривалість академічної години – 45 хвилин.

Програма курсів підготовки з підвищення кваліфікації для педагогічних працівників складається з 6 навчальних дисциплін: “Національно-патріотична підготовка (у т.ч. воєнно-ідеологічна підготовка)”, “Статути Збройних Сил України”, “Стройова підготовка”, “Тактична підготовка”, “Тактична медицина”, “Вогнева підготовка”.

Програма підготовки включає: передмову, цільову настанову, організаційно-методичні вказівки, розподіл годин за навчальними дисциплінами (предметами навчання), розподіл навчального часу за темами та видами навчальних занять, форми поточного та підсумкового контролю, інформаційно-методичне забезпечення.

2. Навчання здійснюється шляхом проведення лекцій, групових, практичних занять з використанням зразків озброєння та військової техніки, спеціального обладнання.

При проведенні лекційних занять:

Лекція – основний вид проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу теми.

Основною метою лекції вважати систематизовані основи наукових знань та практичного досвіду з теми, стан і перспективи розвитку на сучасному етапі, сконцентрувати увагу на найбільш складних і вузлових питаннях навчального матеріалу. Лекція має носити проблемний характер, стимулювати активну пізнавальну діяльність тих, хто навчається, сприяти формуванню у них творчого мислення. Для активізації пізнавальної діяльності педагогів та формування у них творчого мислення під час лекційних занять вміло використовувати технічні засоби навчання у поєднанні з активними формами і методами викладання лекції. Заняття проводити методом усного доведення навчального матеріалу, окремі питання та навчальні елементи відпрацювати у формі діалогу викладача із тими, хто навчається, та шляхом постановки перед ними проблемних питань.

При проведенні групових занять:

Групове заняття – це вид навчального заняття, під час якого викладач словесно-наочним методом подає новий навчальний матеріал, шляхом опитування контролює засвоєння тими, хто навчається, цього матеріалу і сприяє його закріпленню.

Групове заняття проводиться з навчальною групою з навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки на сучасній техніці та озброєнні, у спеціалізованих класах, лабораторіях та інших приміщеннях, які обладнані тренажерами та засобами імітації, макетами, стендами, іншими наочними приладами, а також засобами статичної і динамічної проекції. На цьому занятті науково-педагогічний працівник поетапно подає новий матеріал з теоретичних питань, супроводжує його демонстрацією і показом зразків озброєння та військової техніки, їх вузлів, блоків, діючих моделей, макетів. Потім організовується обговорення цього матеріалу і здійснюється контроль рівня його засвоєння.

При проведенні практичних занять:

Практичне заняття – це вид навчального заняття, під час якого викладач організовує засвоєння теоретичних положень теми шляхом індивідуального виконання спеціально розроблених завдань та сприяє формуванню у них вмінь і навичок практичного застосування цих теоретичних положень.

Практичні заняття проводяться в навчальних спеціалізованих класах, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, комп'ютерною технікою, на зразках озброєння та військової техніки.

Практичні заняття на зразках озброєння та військової техніки проводяться з метою засвоєння їх будови, оволодіння методами їх застосування, експлуатації, технічного обслуговування, відпрацювання практичних прийомів застосування озброєння, бойової та спеціальної техніки.

Проведення практичних занять повинно бути спрямовано на закріплення й поглиблення знань, одержаних тими, хто навчається, на лекціях і групових заняттях, а також під час самостійної роботи слухачів, та вироблення у них навичок розв'язання практичних завдань повсякденної діяльності військ.

Інтенсифікація навчання і розвиток творчих здібностей досягається шляхом створення на заняттях нестандартної обстановки й відтворення проблемних ситуацій.

Під час проведення практичного заняття навчальна група може ділитися на підгрупи.

3. Навчання за програмою забезпечує підвищення (вдосконалення) кваліфікації, фахових компетентностей педагогічних працівників.

III. РОЗПОДІЛ ГОДИН ПО НАВЧАЛЬНИМ ДИСЦИПЛІНАМ (ПРЕДМЕТАМ НАВЧАННЯ)

№ з/п	Найменування навчальної дисципліни (предмету навчання)	Загальний обсяг (годин)			
		всього	аудиторних	практичних занять	самостійної роботи
1.	Національно-патріотична підготовка (у т.ч. воєнно-ідеологічна підготовка)	2	2		
2.	Статути Збройних Сил України	2		2	
3.	Стройова підготовка	4		4	
4.	Тактична підготовка	10	4	6	
5.	Тактична медицина	4	2	2	
6.	Вогнева підготовка	6	2	4	
7.	Залік	2	2		
Усього годин		30	12	18	

IV. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Види навчальних занять, контроль заходів	Всього годин	з них		Тема, мета та завдання навчального заняття, навчальні питання
			Аудиторних годин	Самостійна робота	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1 НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА ПІДГОТОВКА (У Т.Ч. ВОЄННО-ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА)					
1.	Лекція 1	2	2		Тема 1: Суспільно-політична обстановка в Україні. Положення та вимоги Конституції і законів України з питань оборони і національної безпеки. Призначення Збройних Сил України. Заняття 1: Гібридна війна з боку Російської Федерації як основний негативний фактор впливу на

					суспільно-політичне життя України. Основні зовнішні та внутрішні загрози національної безпеки. Завдання Збройних Сил України у забезпеченні оборони держави. Основні положення та вимоги Конституції і законів України з питань оборони і національної безпеки. Призначення Збройних Сил України.
Розділ 2 СТАТУТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ					
2.	Практичне заняття 1	2	2		Тема 1: Статут внутрішньої служби Збройних Сил України. Заняття 1: Військовослужбовці та відносини між ними. Загальні положення. Права військовослужбовців. Відповідальність військовослужбовців. Начальники та підлеглі, старші та молодші за військовим званням. Порядок віддання та виконання наказів. Заняття 2: Внутрішній порядок. Загальні положення. Розміщення військовослужбовців. Розподіл часу і повсякденний порядок. Збереження і зміцнення здоров'я військовослужбовців. Добовий наряд.
Розділ 3 СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА					
3.	Практичне заняття 2	2	2		Тема 1: Загальні положення. Стройові прийоми і рух без зброї та із зброєю. Строї підрозділів у пішому порядку. Заняття 1: Загальні положення. Стройове положення. Повороти на місці. Рух. Повороти під час руху. Виконання військового вітання. Вихід із строю, повернення у стрій. Підхід до начальника та відхід від нього. Методика проведення заняття з стройової підготовки без зброї.
4.	Практичне заняття 3	2	2		Тема 1: Загальні положення. Стройові прийоми і рух без зброї та із зброєю. Строї підрозділів у пішому порядку. Заняття 2: Стройові положення із зброєю. Виконання прийомів із зброєю на місці. Повороти та рух із зброєю. Розгорнутий стрій. Похідний стрій. Виконання військового вітання у строю на місці та під час руху. Методика проведення заняття з стройової підготовки із зброєю.
Розділ 4 ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА					
5.	Практичне заняття 4	2	2		Тема 1: Основні індивідуальні навички Заняття 1: Пересування в бою різними способами (прискореним кроком, перебіжками та переповзанням, у складі двійок і трійок). Вибір позиції. Маскування в бойових умовах. Способи носіння зброї (Похідне, передбойове, бойове). Ведення контрснайперської боротьби(за досвідом АТО, ООС).
6.	Практичне заняття 5	2	2		Тема 2: Протимінна безпека. Заняття 1: Загальні положення. Застосування саморобних вибухових пристроїв, вибухових речовин промислового виробництва, мін та фугасів в сучасних збройних конфліктах(за досвідом АТО, ООС). Класифікація вибухонебезпечних предметів (саморобних вибухових пристроїв). Заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами. Порядок дій при виявленні мін та вибухонебезпечних предметів. Дії військовослужбовця на замінованій ділянці місцевості
7.	Практичне	2	2		Тема 3: Фортифікаційне обладнання позицій військ, влаштування захисних споруд та інженерні

	заняття 6				заходи маскуваня. Заняття 1: Загальні вимоги до фортифікаційного обладнання позицій військ. Підготовка району бойових дій в інтересах інженерної підтримки (обладнання типового взводного опорного пункту типу "Метелик" за досвідом АТО, ООС, інженерні заходи безпеки застосування військ і об'єктів щодо маскуваня та імітації, табельні засоби). Способи маскуваня особового складу та техніки. Невибухові інженерні загородження.
8.	Групове заняття 1	2	2		Тема 4: Орієнтування на місцевості. Заняття 1. Визначення сторін горизонту вдень: за компасом, за Сонцем, за Сонцем і годинником, визначення магнітного азимуту за компасом, за різними ознаками місцевих предметів. Заняття 2: Визначення сторін горизонту вночі: за Місяцем, за Місяцем і годинником, за Полярною зіркою, за різними ознаками місцевих предметів.
9.	Групове заняття 2	2	2		Тема 5: Види радіаційного, хімічного зараження та захист від них. Заняття 1. Види, характеристики зброї масового ураження, хімічних та техногенно-небезпечних об'єктів. Особливості РХЯ обстановки в наслідок руйнування техногенно-небезпечних об'єктів. Призначення засобів захисту органів дихання та шкіри. Заняття 2: Сигнали оповіщення про радіаційне, хімічне зараження та дії за ними. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
Розділ 5 ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА					
10.	Групове заняття 3	2	1		Тема 1: Надання до медичної допомоги в умовах бойових дій. Заняття 1: Загальні принципи до медичної допомоги в умовах бойових дій(в червоній, жовтій та зеленій зоні). Призначення, склад та правила використання аптечки медичної загальновійськової індивідуальної (АМЗІ).
11.	Практичне заняття 7	1	1		Тема 1: Надання до медичної допомоги в умовах бойових дій. Заняття 2: Допомога під вогнем(червона зона). Зупинка критичної кровотечі з кінцівок за допомогою штатних засобів(джгута, турнікету), за допомогою підручних засобів(ремінь).
12.	Практичне заняття 8	1	1		Тема 1: Надання до медичної допомоги в умовах бойових дій. Заняття 3: Порядок евакуації поранених з поля бою, бойової машини, автомобіля. Способи наближення до поранених, відтягування їх в укриття. Переміщення постраждалого за допомогою штатних засобів (на бронезилеті, плащ-наметі та інші), за допомогою підручних засобів(варіант рюкзака, сумка та інші).
Розділ 6 ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА					
13.	Групове заняття 4	2	2		Тема 1: Озброєння підрозділів та військової техніки Збройних Сил України. Заняття 1 Призначення. Загальна будова стрілецької зброї та засобів бою, тактико-технічні характеристики(ФОРТ 221, Вулкан-М, АКС-74, АК ТК8, UR-10, UR-008, ККМ).
14.	Практичне заняття 9	2	2		Тема 2: Вогневі тренування. Заняття 1. Розбирання та збирання стрілецької зброї та засобів бою(ФОРТ 221, Вулкан-М, АКС-74,

					АК ТК8, UR-10, UR-008, ККМ). Можливі несправності та затримки, що виникають під час стрільби, способи їх усунення. Технічне обслуговування. Виконання нормативів з вогневої підготовки № 13, 14.
15.	Практичне заняття 10	2	2		Тема 2. Вогневі тренування. Заняття 1. Заходи безпеки при проведенні стрільб з стрілецької зброї та засобів бою. Загальні положення Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин. Організація стрільби та проведення занять зі стрілецької зброї. Виконання нормативів з вогневої підготовки № 1, 2.
16.	Залік	2	2		
	Всього	40	40	-	

V. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Складовою частиною процесу підвищення кваліфікації є система контролю та звітності за якістю засвоєння навчального матеріалу. Головна мета контролю полягає у забезпеченні наукового рівня придбаних знань, міцності сформованих у них вмінь та навичок. Застосовуються такі методи контролю:

- вхідний контроль
- поточний контроль;
- самоконтроль;
- підсумковий контроль.

Кількість контрольних заходів, форми їх проведення, періодичність доводяться до слухачів на початку навчання.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням розділу навчальної програми з метою визначення рівня підготовки слухачів курсів та внесення змін до змісту навчальних питань, які будуть розглядатися під час проведення заняття.

Поточний контроль проводиться викладачами на всіх видах навчальних занять.

Основна мета поточного контролю - забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та тими, хто навчається, у процесі навчання, перевірка готовності слухачів до виконання наступних навчальних завдань, а також забезпечення управління їх навчальною мотивацією. Інформація, одержана під час поточного контролю, використовується для коригування методів і засобів навчання, а також для самостійної роботи слухачів.

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового експрес-контролю (летючки) під час проведення навчальних занять, а також у формі комп'ютерного тестування (під час занять за змішаною формою навчання).

Результати поточного контролю фіксуються в журналі обліку навчальних занять, вони використовуються та

враховуються під час підсумкового контролю.

Самоконтроль призначений для самооцінки слухачами якості засвоєння навчального матеріалу з конкретної теми навчальної дисципліни. Самоконтроль здійснюється у формі контрольних питань за тему або тестування на ПЕОМ.

Підсумковий контроль проводиться у термін, встановлений графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному навчальною план-програмою курсів підвищення кваліфікації.

До складання допускаються слухачі, які пройшли повний курс підготовки, передбачений цією програмою.

Для проведення призначається комісія, до складу якої залучаються представники вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, які мають відповідну військово-облікову спеціальність.

VI. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конституція України.
2. Закон України “Про освіту”.
3. Закон України “Про повну загальну середню освіту”.
4. Закон України “Про оборону України”.
5. Закон України “Про Збройні Сили України”.
6. Статути Збройних Сил України. Затверджені Законами України від 24.03.1999 року № 548 із змінами та доповненнями, внесеними Законами України від 21.12.2000 № 2171, від 03.04.03 № 662, від 15.05.03 № 744, від 03.02.04 № 1420.
7. Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015 “Про нову редакцію Военної доктрини України”.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1443 “Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву”.
9. Наказ Міністерства оборони України від 15.03.2022 № 87 “Про організацію курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників, які проводять початкову загальновійськову підготовку”.
10. Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 28.03.2017 року № 108 “Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних силах України”.
11. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина III (взвод, відділення, екіпаж), затверджений наказом Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 25.05.2016 № 238 (зі змінами).
12. Керівництво з улаштування інженерних загороджень підрозділами Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

13. Керівництво з підривної (вибухової) справи у Збройних Силах України (наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 04.01.2017 № 1)
14. Шмаль С.Г. Військова топографія – Київ. Видавництво “ОБНОВА-КОМПАНІ”, 2017.
15. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 17.04.2018 № 160 “Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин” (КРП 03.032.056-2018 (01)).
16. Методика підготовки та проведення занять з вогневої підготовки – К.: Військове видавництво, 2020.

Додаткова література:

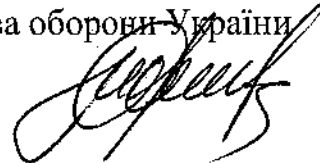
17. Доктрина з організації підготовки у Збройних Силах України, затверджено начальником Генерального штабу Збройних Сил України від 01.07.2020.
18. СТІ 000Г.06Л Тактична підготовка (Курс вивчення дій в складі відділення (взводу)). Наказ № 35 від 17.03.2020 року.
19. Стандарт підготовки І-СТ-3 (видання 2). Підготовка військовослужбовця з тактичної медицини. – К.: “МП Леся”, 2015. – 148 с.
20. Стандарт підготовки: Фахова підготовка санітарного інструктора роти(батареї) (видання 1). – К.: “МП Леся”, 2015. - 416 с.
21. Загальновійськові формування в бою (за стандартами НАТО): навч. посіб. / колектив авторів. – К.: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, 2019. 55 с.
22. Вимоги безпеки під час проведення навчань і занять з бойової підготовки / [Кравченко В.В., Геращенко Є.Г., Бойко І.Є., Цирик І.І.]. – К.: Міністерство оборони України, 2006 –99 с.
23. Настанова зі стрілецької справи 5,45-мм автомати Калашнікова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5,45-мм ручні кулемети Калашнікова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н).
24. Методичний посібник щодо організації та здійснення охорони та оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, які розташовані у базових таборах. ДСК – К.: ГШ Збройних Сил України 2014. – 33 с.
25. Керівництво з експлуатації 7,62 мм снайперська гвинтівка UR-10. – ТОВ “УКРОП”, 2017
26. Настанова зі стрілецької справи 5,45-мм автомати Калашнікова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5,45-мм ручні кулемети Калашнікова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н)., ВКДП 7-00(01).01., (з урахуванням елементів БАРС): станом на 1 вересня 2019 р. – К.: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України спільно з Військовою академією (м. Одеса), Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2019. – 108 с.

27. Методичні рекомендації командирам підрозділів щодо організації контрснайперських заходів на лінії зіткнення: ВП 7-01(02-05)03.01 : [Київ, 2019]. – 37 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства оборони України: <http://www.mil.gov.ua/>
2. Науково-теоретичний та науково-практичний журнал “Наука і оборона” <http://www.nio.mil.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/a#Find>

Заступник директора департаменту –
начальник відділу організації освітньої діяльності
Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України
полковник

Максим КАС'ЯНЕНКО

“ 22 ” 12 2022 року